

the potential of cultural approaches in their work. They use ‘culture’ in a rather narrow sense, referring only to religious practices or scape-goating, but culture includes so much more. In the past two decades cultural historians such as Gerrit Jasper Schenk and Monica Juneja have persuasively shown that disasters are as much cultural phenomena as natural events, and that the omnipresence of cultural discourses, spread through a wide variety of media, is key to understanding the societal impact of disasters. The Lisbon earthquake was a milestone in European history only because of the cultural aftershocks in science, philosophy, literature, and religious beliefs, which were brought about by a wide range of media. Relief campaigns became successful due to the spread of thousands of sermons, pamphlets, poems, and newspaper articles. To understand how past hazards and disasters become inscribed in the cultural memory of a region or nation, profound study of the cultural repertoire is indispensable. In short, culture is as much a part of the historical ‘laboratory’ as are socioeconomic data.

Nevertheless, this book is an important, well-written, and inspiring contribution to the field of disaster studies. It is the first of its kind, not to mention unique in its historical breadth. It demonstrates how disasters operate as ‘historical protagonists’, causing societal reforms, as well as political and demographic changes. What’s more, it successfully bridges the gap between history and the present, in addition to theory and practice, by showing how history can make both a theoretical and practical contribution to current challenges. It is an admirable, ground-breaking achievement, which will benefit a wide range of scholars in the field of disaster studies.

Lotte Jensen, Radboud University Nijmegen

Marjoleine Kars, *Blood on the River. A Chronicle of Mutiny and Freedom on the Wild Coast* (New York: The New Press, 2020). 384 p. ISBN 9781620974599.

DOI: 10.52024/tseg10836

Het verzet van slaafgemaakten tegen repressieve koloniale regimes heeft de laatste jaren steeds meer aandacht gekregen. Hoewel het kleinere en meer alledaagse verzet langzaamaan beter in beeld komt, ligt de focus nog veelal op marronage en grotere slavenopstanden, zo-

als Tacky's Revolt in Jamaica (1760), recent bestudeerd door Vincent Brown, en de beroemde revolutie in Haïti (1791), die uiteindelijk (tijdelijk) leidde tot afschaffing van slavernij op dat eiland. De slavenopstand in Berbice van 1763, een massale rebellie tegen het koloniale regime die meer dan een jaar duurde en er op een haar na in geslaagd was de kolonie volledig over te nemen, past naadloos in dit rijtje. Zo bezien is het wonderlijk dat deze opstand nog niet eerder uitgebreid bestudeerd is. Met *Blood on the River*, waarin de opstand in Berbice centraal staat, vult Marjoleine Kars deze lacune op.

Kars heeft de langdurige slavenopstand in Berbice met veel oog voor detail gereconstrueerd. Na een korte prelude van een eerdere neergeslagen rebellie in 1762, volgt een kroniek van de opstand: van het dramatische begin in het vroege voorjaar van 1763, de patstelling in de zomer, de eventuele komst van hulptroepen voor de kolonisten rond Kerstmis, tot het uiteindelijke neerslaan van de opstand in het voorjaar van 1764. Het dagverhaal van gouverneur Simon Wolfert van Hoogenheim, en zijn (vaak wanhopige) correspondentie, biedt een prachtige basis voor een bijna dagelijks verslag van de rebellie vanuit het perspectief van de kolonisator, zijn bondgenoten en de veelal ontevreden voetsoldaten. Kars' doel is echter niet alleen om de rebellie in Berbice aan de vergetelheid te onttrekken, maar vooral ook om licht te werpen op de ervaring van de slaafgemaakten zelf, de onderlinge verhoudingen tussen de rebellen(leiders), hun ideeën van vrijheid en wens voor de toekomst.

Aan de hand van getuigenissen van slaven – vastgelegd in de verslagen van verhoren in de nasleep van de opstand – werkt Kars ook de het verhaal van de rebellen uitstekend uit. Deze zogenaamde *examinaties*, die nog niet eerder uitgebreid bestudeerd zijn, bieden een zeldzame inzicht in de interne sociale en politieke dynamiek van de opstand. Hoewel de getuigen alle reden hadden tot liegen, vervormen, en het weglaten van informatie, weet Kars door *against the grain* te lezen waardevolle inzichten aan het materiaal te ontfemen. Ze laat zien dat er binnen de slavengemeenschap verschillende ideeën van vrijheid bestonden, variërend van het besturen van een eigen plantagekolonie, tot marronage, of simpelweg met rust gelaten willen worden door de strijdende partijen. Daarnaast bestonden binnen het leiderschap van de rebellie verschillende opvattingen over hoe de strijd tegen de kolonisator moest worden aangepakt: via onderhandelingen of met militaire middelen. Boeiend is dat hierbij de mate van creolisatie en etnische achtergrond een rol lijkt te spelen. De slaafgemaakten die al langer in Berbice waren hadden zich al vergaand aan het systeem aangepast en hadden in

het verzet vaak meer te verliezen dan de meer recent aangekomenen. Het beeld dat oprijst uit deze bijzondere getuigenissen is divers en laat zien dat de slaafgemaakten zich op verschillende manieren verhielden, en moesten verhouden tot de opstand. Sommigen omarmden de opstand en sloten zich vol overtuiging aan, anderen zagen er geen heil in en keerden zich ofwel tegen de opstand ofwel probeerden zich aan de strijd te onttrekken. Een beeld dat veel minder homogeen was dan het koloniale bestuur zich kon voorstellen.

Kars wil de opstand in Berbice ook in een bredere, globale context plaatsen. Door het boek heen legt ze regelmatig verbanden met andere (slaven)opstanden in de Atlantische wereld, alsook met voorbeelden van marronage in Suriname, terwijl ze ook vooruitwijst naar latere revoluties in Haïti en Noord-Amerika. Zo wordt duidelijk dat de opstand in Berbice, hoewel vrijwel uniek in zijn omvang en duur, tot op zekere hoogte past in patronen van slavenverzet in de hele Atlantische wereld. Jammer genoeg zijn deze inzichtelijke passages wat losstaand gebleven. Het was mooi geweest als de opstand in Berbice meer systematisch in de bredere context van verzet tegen slavernij was geplaatst.

Al met al, is *Blood on the River* een prachtige sociale geschiedenis van een vrijwel vergeten slavenopstand. Mede dankzij het unieke bronnenmateriaal biedt het een zeldzame en zeer waardevolle inkijk in de interne dynamiek van een slavenopstand met veel ruimte voor het perspectief van de slaafgemaakten. De levendige beschrijving van de opstandelingen, hun omstandigheden en beweegredenen brengt de opstand dichtbij de lezer en maakt zichtbaar wat te lang onzichtbaar is gebleven.

Esther Baakman, Radboud Universiteit Nijmegen

Piet Martens, *Visserij in Noord-Brabant* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2020). 224 p. ISBN 9789087047832.

DOI: 10.52024/tseg10837

Eind 2018 telde de Nederlandse visserijvloot 529 schepen en de toegevoegde waarde van, wat door de Wageningse Universiteit het visserijcomplex wordt genoemd, bedroeg circa 0,1% van het bruto binnenlands product. Onder dat visserijcomplex worden behalve de visserij zelf, ook de visverwerkende industrie, de leveranciers en de distributeurs geschaard. Iets meer dan de helft van de toegevoegde waarde is